
СУЧАСНИЙ СТАН ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ І ТЕХНОЛОГІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ КУЛИКІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Войтків Петро, Іванов Євген, Корнус Анатолій
DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-539-6-1>

ВСТУП

Природні екосистеми Куликівської територіальної громади зазнали значних змін через антропогенні впливи, зокрема виснажливе використання сільськогосподарських земель, що призвело до погіршення їх екологічного стану та родючості. Проведення гідромеліоративних та осушувальних робіт понад 50 років тому зруйнувало первісні долинні ландшафти та погіршило гідрологічний режим водно-болотних угідь.

Громада розташована на підвищеннях Смереківського і Куликівського пасм Пасмового Побужжя, з міжпасмовою долиною між ними. Сільськогосподарські землі займають понад 90% території громади, і їх інтенсивне використання потребує аналізу для розробки ефективних методів управління.

Об'єкт дослідження – земельні ресурси Куликівської ТГ, предмет – сучасний стан землекористування та технології правильного використання земельних ресурсів. Мета дослідження – аналіз сучасного стану землекористування, визначення технологій ефективного використання земель та оцінка змін у землекористуванні громади за останні роки. Завдання включають: вивчення природних умов, аналіз антропогенного навантаження, дослідження стану землекористування, а також розробку методів і технологій для покращення стану земель. Дослідженню сучасного стану земельних ресурсів адміністративних утворень приділено недостатньо уваги. Основними працями дослідників, які пов'язані із вивченням землекористування та екологічного стану земельних ресурсів в межах адміністративних утворень колишнього

Жовківського району представлено у статтях^{1,2,3,4}. Оцінювання екологічного стану земельних ресурсів Куликівської громади подано у праці⁵. Вивчення сучасного стану земель і землекористування в межах громади не приділялася увага.

1. Природно-географічні умови формування земельних ресурсів

Куликівську громаду утворено у 2020 р. в умовах адміністративно-територіальної реформи на основі розпорядження Кабінету Міністрів України № 718-р від 12 червня 2020 р. шляхом об'єднання п'яти рад. До складу увійшли 17 населених пунктів. Громада утворилася внаслідок: Куликівської селищної і Смереківської, Надичівської, Артасівської, Великодорошівської сільських рад⁶.

Куликівська ТГ входить до Львівського району Львівської області і межує з такими громадами: на заході і півночі – з Жовківською, на сході – з Жовтанецькою, а на півдні – з Львівською громадою (рис. 1).

Територіальна громада займає невелику територію (112,9 км²). Щільність населення у громаді доволі висока і становить 107,2 особи/км². У цілому, вона відповідає середній густоті населення

¹ Войтків П.С., Гурський Р.Р. Сучасний стан землекористування у Великомоствіській територіальній громаді Львівської області. Збірник матеріалів наукової конференції студентів і аспірантів «Горизонти ґрунтознавства» (м. Львів, 17 травня 2022 року). Вип. 2. Львів. 2022. С. 43–49.

² Войтків П.С., Іванов Є.А. Сільськогосподарське землекористування в межах Великомоствіської територіальної громади Червоноградського району. Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference «Scientific Goals and Purposes in XXI Century» (August 19-20, 2022; Seattle, USA), 2023 P. 319–331.

³ Войтків П.С., Шкірка І.В. Сучасний стан землекористування у Добросинсько-Магерівській територіальній громаді Львівського району. Географічна освіта і наука: виклики і поступ: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 140-річчю географії у Львівському університеті (м. Львів, 18-20 травня 2023 р.) / Відп. редактори: В. Біланюк, Є. Іванов. Львів: Простір-М, 2023. Том 3. С. 18-22.

⁴ Войтків П., Іванов Є., Шкірка І. Екологічне оцінювання стану земельних ресурсів Добросинсько-Магерівської територіальної громади Львівського району Львівської області. Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів: матеріали VIII-ої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / за ред. Ю.М. Барського та В.Й. Лажніка, Луцьк: ФОП Мажула Ю. М., 2024. С. 47–49.

⁵ Войтків П., Іванов Є., Войтович М. Оцінювання екологічного стану земельних ресурсів Куликівської територіальної громади Львівського району Львівської області. Наукові горизонти XXI століття: мультидисциплінарні дослідження: матеріали Міжнародної наукової конференції, 16–17 травня 2024 р., м. Ужгород / УжНУ, УкрІНТЕІ. Ужгород: Київ, 2024. С. 184–189.

⁶ Куликівська громада Львівська область, Львівський район. URL: <https://kulykiv-gromada.gov.ua/>

у Львівській області, проте цей показник удвічі менший ніж в середньому по Львівському району⁷.

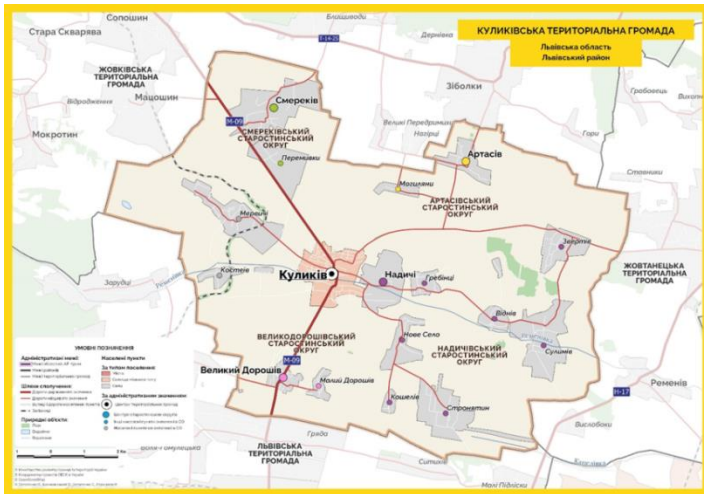

Рис. 1. Картохема Куликівської територіальної громади⁸

Куликівська ТГ має вигідне економіко-географічне розташування. По-перше, однією з громад-сусідів для неї є Львівська ТГ. По-друге, відстань до кордону не перевищує 50 км. По-третє, громада має вигідне транспортне розташування – залізничне та автомобільне⁹.

Куликівська ТГ відноситься до Західноєвропейської рівнини, як фізико-географічної країни. За фізико-географічною зоною громада відносять до Поліської провінції зони мішаних лісів. За фізико-географічною областю громада відносять до Бузького Малого Полісся, а за фізико-географічним районом до Пасового (Грядового) Побужжя^{10,11}.

За іншими науковцями, за фізико-географічним районуванням України, громада розташованій у межах Європейської рівнинної

⁷ Стратегія розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року та план заходів на 2024-2027 роки з реалізації стратегії розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року. URL: https://rada.info/upload/users_files/04371957/f789f75ece57f9f26bd1ebfc4f1c9697.pdf

⁸ Там само.

⁹ Там само.

¹⁰ Геоекologia Львівської області: монографія / за заг. ред. С. Іванова. Львів: Простір-М, 2021. 606 с.

¹¹ Природні ресурси Львівщини. / Б. М. Матолич, І. П. Ковальчук, С. А. Іванов та ін. Львів: ПП Лукашук В. С., 2009. 120 с.

ландшафтної країни, зони широколистяних лісів, Західно-Українського краю, де виокремлено дві області: Мале Полісся і Волинська височина¹².

2. Антропогенне навантаження на природне середовище

2.1. Поселенське навантаження

На 1.01.2022 р. чисельність населення Куликівської ТГ становить 12 098 осіб. Щільність населення 107,2 осіб/км², що відповідає середньому показнику у Львівській області. У структурі населення переважає сільське населення (65%)¹³. Найбільшими населеними пунктами громади є селище Куликів (4185 осіб) і село Мервичі. Людність інших поселень не сягає 1 тис. осіб. Існує тенденція до зростання кількості населення, хоча від початку повномасштабного російського вторгнення в Україну суттєвих змін не відбулося.

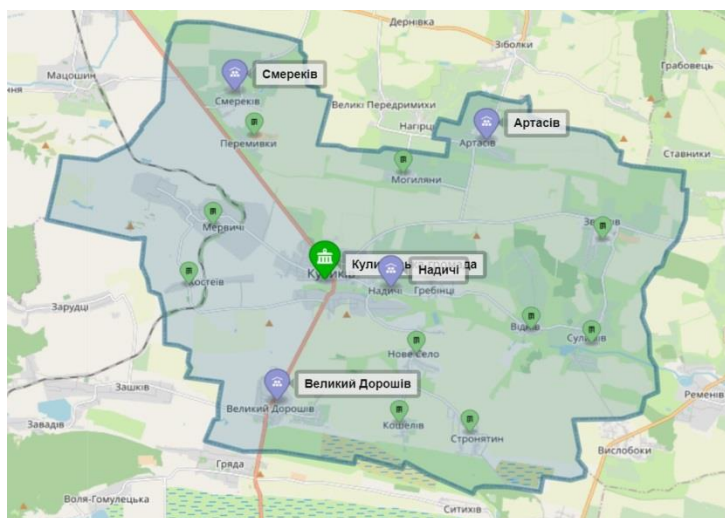

Рис. 2. Поселенське навантаження на території Куликівської ТГ¹⁴

¹² Гаськевич В.Г., Позняк С.П. Осушені мінеральні ґрунти Малеого Полісся. Львів: Видавничий центр Львівського національного університету ім. І. Франка, 2004. 256 с.

¹³ Стратегія розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року та план заходів на 2024-2027 роки з реалізації стратегії розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року. URL: https://rada.info/upload/users_files/04371957/f789f75ece57f9f26bd1ebfc4f1c9697.pdf

¹⁴ Куликівська громада. URL: <https://gromada.info/gromada/kulykiv/>

Поселенське навантаження на земельні ресурси громади проявляється у самому розташуванні, і відповідно, навантаженні поселень на її територію. Найбільш заселені території, що мають вище поселенське навантаження на природне середовища знаходяться у районі смт. Куликів, сіл Надичі і Гребінці, значне навантаження спостерігаємо вздовж напрямку з півдня на північний-захід та у південній частині громади (рис. 2). Загалом спостерігається значне поселенське навантаження.

2.2. Економічне навантаження

Розвиток економіки має значний вплив на використання тих чи інших категорій земель. Територія громади відноситься до прикордонних регіонів. Водночас громада входить до Львівської агломерації. Це свідчить, що на її економічний розвиток впливають як близькість до кордону з Європейським Союзом, так і з Львівською громадою, що забезпечує значну інвестиційну привабливість громади.

Головними видами діяльності є сільське, лісове і рибне господарство (27,3%); гуртова і роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (21,2%) та переробна промисловість (18,9%)¹⁵.

Промисловий потенціал громади складають підприємства переробної промисловості. Виділимо підприємств із виробництва харчових продуктів (сім підприємств) та виробництва готових металевих виробів, крім машин й устаткування (шість підприємств).

Сфера сільського господарства громади представлена 33-ма суб'єктами господарювання, переважна кількість з яких займається рослинництвом, решта п'ять господарств – тваринництвом. Сільське господарство розвинене за двома напрямками: рослинництво (зернові, технічні, кормові, овочі, баштанні культури і картопля) і тваринництво, яке у громаді традиційно представлене розведенням свиней, виробництвом м'яса, м'ясопродуктів та інших продуктів харчування¹⁶.

2.3. Екологічний стан

Основний вплив на екологічний стан у громаді мають промислові, сільськогосподарські та інші підприємства, а також важливий транспортний коридор. Стан природного середовища можна

¹⁵ Стратегія розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року та план заходів на 2024-2027 роки з реалізації стратегії розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року. URL: https://rada.info/upload/users_files/04371957/f789f75ece57f9f26bd1ebfc4f1c9697.pdf

¹⁶ Там само.

охарактеризувати як частково задовільний. Тут відсутні підприємства, які є найбільшими забруднювачами довкілля у регіоні. Водночас є потенційно небезпечні об'єкти.

У громаді, як й в більшості громад регіону, є проблема з обмеженням екологічних спостережень за станом довкілля, недостатній моніторинг якості поверхневих вод та атмосферних викидів. Громада молода, низка питань екологічного розвитку виникли до її утворення та були у компетенції районних органів, тому перед місцевим самоврядуванням стоїть завдання налагодження екологічного контролю у громаді. Важливим є відношення мешканців до екологічного стану громади. Згідно з соціологічним опитуванням жителів громади, що проведене у рамках розробки Стратегії розвитку громади на 2021–2027 рр.), 73,5% опитаних оцінюють екологічний стан як задовільний, добрий чи відмінний¹⁷.

Громада не входить до забруднених районів Львівщини, на її території відсутні підприємства, визначені як найбільші забруднювачі атмосферного повітря. Утім вона межує з Львівською громадою, недалеко від Львова. Це підтверджують аналізи викидів у повітря від стаціонарних джерел забруднення у розрізі районів¹⁸. У громаді викиди від стаціонарних джерел забруднення зумовлені головно концентрацією різногалузевих промислових підприємств, зокрема деревообробної промисловості та елеватор. Причинами надмірних викидів є повільне впровадження пилогазоочисного обладнання на суб'єктах господарювання і приватних забудовах. Спостерігаємо забруднення атмосфери вздовж автошляхів. Автомобільний транспорт є найбільшим забруднювачем повітря, його частка у загальній кількості викидів становить 52,7%¹⁹.

Джерелом забруднення повітря, боротьба з яким актуалізувалася і посилилася в останні роки, є самовільне випалювання сухостоїв і трав сухої рослинності, стерні і побутових відходів. Спалювання сухостоїв, крім шкоди людському здоров'ю і життю травин, загрожує виникненням масштабних пожеж, а також знищенню ґрунтового покриву та його стійкості.

¹⁷ Стратегія розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року та план заходів на 2024–2027 роки з реалізації стратегії розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року. URL: https://rada.info/upload/users_files/04371957/f789f75ece57f9f26bd1ebfc4f1c9697.pdf

¹⁸ Екологічний паспорт Львівської області 2022. URL: <https://drive.google.com/file/d/1f8bUHgOIX7yIfyKE5XCQoi7mHtXpJb15/view>

¹⁹ Звіт про стратегічну екологічну оцінку стратегії розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року. URL: https://rada.info/upload/users_files/04371957/4a7c20ac748095382f6f883750c74630.pdf

В межах Куликівської громади моніторинг якості води не проводять. Водокористувачами є лише три суб'єкти господарювання: ТОВ «Жовківський племптахорепродуктор», ТзОВ «АКО ІНДАСТРІС», Квартирно-експлуатаційний відділ м. Львова. Воду використовують із підземних джерел²⁰.

Гострою є проблема відсутності очисних споруд потрібної потужності на території громади, через що стічні води потрапляють у річки і ґрунтові води. Основні забруднюючі речовини: залізо, сульфати, фосфати, хлориди і сухий залишок, що має негативний вплив на природне середовище та якість води²¹. Забруднення поверхневих вод впливає на якість підземних, які активно використовуються місцевими мешканцями та суб'єктів економіки громади.

Для території Куликівської ТГ властивий високий ступінь антропогенної трансформації земель. Рівень розораності території сягає 60%, а частка змитой ріллі у межах Куликівського пасма – 12%. Відзначимо також зменшення площ лісів на 50%²².

Проб для виявлення забруднення ґрунтів у громаді не відбирають. На екологічний стан громади впливають сільськогосподарські підприємства та використання гербіцидів. До екологічних проблем земельних ресурсів громади відносимо ерозію ґрунтів, адже еродованість земель схилів пасом Пасмового Побужжя є дуже високою²³. Неприятливий вплив на довкілля спричинює кладовище, що знаходиться біля житлової забудови. Джерелом забруднення ґрунтів є також тверді побутові відходи і стічні води²⁴.

3. Сучасний стан землекористування

Землекористування є законним користуванням землею, що обмежена на місцевості та надана користувачу для господарської чи іншої діяльності. Це система використання земельних угідь, що сформована під дією об'єктивних чинників і запроваджена державою.

²⁰ Стратегія розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року та план заходів на 2024-2027 роки з реалізації стратегії розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року. URL: https://rada.info/upload/users_files/04371957/f789f75ece57f9f26bd1ebfc4f1c9697.pdf

²¹ Там само.

²² Там само.

²³ Звіт про стратегічну екологічну оцінку стратегії розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року. URL: https://rada.info/upload/users_files/04371957/4a7c20ac748095382f6f883750c74630.pdf

²⁴ Стратегія розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року та план заходів на 2024-2027 роки з реалізації стратегії розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року. URL: https://rada.info/upload/users_files/04371957/f789f75ece57f9f26bd1ebfc4f1c9697.pdf

Система раціонального землекористування передбачає виробничі, ресурсозаощадливі, відтворювальні і природоохоронні аспекти²⁵. Вивчення цих аспектів є головним завданням щодо збереження, відтворення і раціонального використання земельних ресурсів.

3.1. Структура та динаміка земельного фонду

Куликівська ТГ знаходиться у центральній частині Львівського району. Структура земельного фонду громади є строкатою і потребує детального вивчення. Найбільші площі займають сільськогосподарські землі (10 301,46 га, 90,33%). Площа лісів є дуже малою (161,25 га, 1,41%). Площа забудованих земель у громаді збільшилася і становить 651,26 га, 5,71%. Водно-болотні ресурси аналогічно займають незначні площі (275,10 га, 2,41%).

У структурі земель домінують землі сільськогосподарського призначення. Найбільші площі є в межах Надичівського округу і Куликівської міської ради. Значні площі були переведені під забудовані землі. Найменші площі цих земель спостерігаємо в межах Смереківського й Артасівського округів (табл. 1).

Чималу частку у структурі земельного фонду займають забудовані землі. Площа цих земель є найбільшою у межах Куликівської міської ради і Надичівського округу. Суттєво менше забудованих земель є в Артасівському і Смереківському округах.

Лісів на інших лісовкритих площ на території є дуже мало. Місцями вони повністю відсутні. Однак, найбільше їх є в межах Надичівського округу, менше в межах Куликівської міської ради, дуже мало – в межах Смереківського округу і повністю відсутні на території Артасівського округу.

У порівнянні із лісами, більші площі займають водно-болотні землі. Зокрема, найбільше їх на території Куликівської міської ради і Надичівського округу, найменше – в межах Артасівського і Смереківського округів. Найменші площі у структурі земельного фонду громади складають землі без рослинного покриву.

²⁵ Третяк А. М. Землекористування. Енциклопедія Сучасної України: енциклопедія [електронна версія] / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. Т. 10. URL: <https://esu.com.ua/article-15957>

Таблиця 1

**Загальна структура земельного фонду Куликівської громади,
га/%²⁶**

Адміністративні утворення	роки	загальна площа земель	сільсько-господарські землі	ліси та інші лісовкриті площі	забудовані землі	водноболотні землі	відкриті землі без рослинного покриву
Куликівська громада	2008	11403,70	10316,72	161,25	632,81	275,10	17,83
		<i>100</i>	<i>90,47</i>	<i>1,41</i>	<i>5,55</i>	<i>2,41</i>	<i>0,16</i>
	2022	11403,70	10301,46	161,25	651,26	275,10	14,66
		<i>100</i>	<i>90,33</i>	<i>1,41</i>	<i>5,71</i>	<i>2,41</i>	<i>0,14</i>
Артасівський старостинський округ	2008	1146,30	1098,69	0	26,42	19,20	2,00
		<i>100</i>	<i>95,85</i>	<i>0</i>	<i>2,31</i>	<i>1,68</i>	<i>0,17</i>
	2022	1146,30	1095,33	0	29,78	19,20	2,00
		<i>100</i>	<i>95,55</i>	<i>0</i>	<i>2,60</i>	<i>1,68</i>	<i>0,17</i>
Надичіський старостинський округ	2008	5036,20	4617,09	99,85	228,66	85,00	5,60
		<i>100</i>	<i>91,68</i>	<i>1,98</i>	<i>4,54</i>	<i>1,69</i>	<i>0,11</i>
	2022	5036,20	4612,74	99,85	233,65	85,00	4,97
		<i>100</i>	<i>91,59</i>	<i>1,98</i>	<i>4,64</i>	<i>1,69</i>	<i>0,10</i>
Смереківський старостинський округ	2008	1163,40	1104,95	9,90	25,85	21,20	1,50
		<i>100</i>	<i>94,98</i>	<i>0,85</i>	<i>2,22</i>	<i>1,82</i>	<i>0,13</i>
	2022	1163,40	1101,01	9,90	29,80	21,20	1,50
		<i>100</i>	<i>94,64</i>	<i>0,85</i>	<i>2,56</i>	<i>1,82</i>	<i>0,13</i>
Куликівська міська рада	2008	4057,80	3495,99	51,50	351,88	149,70	8,73
		<i>100</i>	<i>86,16</i>	<i>1,27</i>	<i>8,67</i>	<i>3,69</i>	<i>0,21</i>
	2022	4057,80	3492,38	51,50	358,03	149,70	6,19
		<i>100</i>	<i>86,07</i>	<i>1,27</i>	<i>8,82</i>	<i>3,69</i>	<i>0,15</i>

²⁶ Фондові матеріали головного управління Держгеокадастру у Львівській області по земельних ресурсах. Форма 6-зем., 2008, 2022.

Загалом, у структурі земельного фонду Куликівської ТГ переважають сільськогосподарські землі (90,33%), менше – забудованих земель (5,71%), водно-болотних угідь (2,41%), лісів (1,41%) і відкритих земель без рослинного покриття (0,13%) (рис. 3).

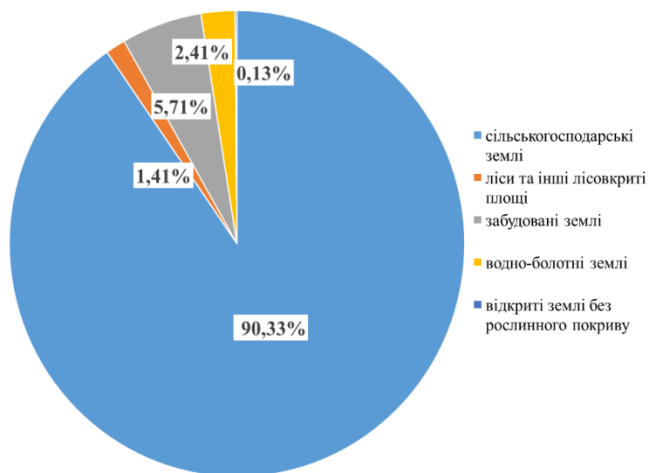

Рис. 3. Структура земельних ресурсів Куликівської ТГ

Важливою складовою землекористування є розподіл земельного фонду Куликівської ТГ за землевласниками і користувачами. Слід відмітити, що тривале реформування землекористування в Україні кардинально змінило ситуацію у використанні землі, як в області і районі, так і в межах громади. Земельні ділянки, які громадяни отримали безоплатно завдяки їх приватизації, надання їх у власність і користування підприємствам, різним установам, організаціям, функціонування ринку купівлі-продажу землі, зумовило утворення значної кількості землевласників, землекористувачів. Зокрема, за статистичними даними в межах громади нараховується 11 449 землевласників і користувачів, з яких 11 345 або 99% становлять громадяни, які отримали земельні ділянки для різного цільового використання (табл. 2).

Крім цього, відбулися зміни у розподілі земельного фонду та його складових частин між категоріями землевласників і користувачів. Станом на 1.01.2022 р. 8 813,18 га, або 77,30% всіх земель територіальної громади є у власності і користуванні категорії «громадяни», 1 077,16 га, 9,45% – віднесені у категорію «землі запасу»,

1 021,66 га, 8,96% – є у власності і користуванні категорії «сільськогосподарські підприємства», 179,91 га, 1,58% – у користуванні категорії «підприємства та організації транспорту, зв'язку». Решта категорій землевласників і користувачів мають незначні частки земель. Зокрема, категорія «лісогосподарські підприємства» володіє 99,00 га, 0,87%, а категорія «заклади, установи, організації» – 73,40 га, 0,64%. Інші категорії займають незначні площі (табл. 2, рис. 4).

Таблиця 2

Розподіл земельного фонду за землевласниками і користувачами²⁷

Категорії землевласників, землекористувачів	Куликівська територіальна громада						
	кількість	всього земель, га	с/г землі, га	ліси, га	забудовані землі, га	водний фонд, га	кількість
Сільськогосподарські підприємства	10	1021,66	998,46	3,50	0,70	19,00	10
Громадяни	11345	8813,18	8682,15	0	117,84	13,20	11345
Заклади, установи, організації	57	73,40	8,60	0	64,81	0	57
Промислові та інші підприємства	20	58,90	19,93	0	38,97	0	20
Підприємства та організації транспорту, зв'язку	10	179,91	35,64	40,30	102,57	1,40	10
Частини, підприємства, організації, установи, навчальні заклади оборони	1	49,00	0	0	49,00	0	1
Лісогосподарські підприємства	1	99,00	0	94,00	0	0	1
Водогосподарські підприємства	5	31,50	4,40	0	0,10	27,00	5
Землі запасу	-	1077,16	552,28	17,60	277,29	214,50	-

Згідно таблиці 2 і рисунку 4, значна частина сільськогосподарських земель (8 682,15 га, 84,28%), які домінують у структурі земельного фонду, є власністю категорії «громадяни», 998,46 га, 9,69% – належить категорії «сільськогосподарські підприємства», а 552,28 га, 5,36% – перебувають у складі «земель запасу». Лісів та інших лісовкритих площ на території громади є дуже мало. Основними користувачами є категорія «лісогосподарські підприємства», які мають у користуванні всього 94,00 га, 60,49% від їхньої загальної площі лісів, 40,30 га,

²⁷ Фондові матеріали головного управління Держгеокадастру у Львівській області по земельних ресурсах. Форма 6-зем., 2008, 2022.

25,93% перебуває у категорії «підприємства та організації транспорту, зв'язку», а 3,5 га, 2,25% – у користуванні категорії «сільськогосподарські підприємства». В інших категоріях цих земель немає (див. табл. 2). Відносно користувачів забудованими землями, то основними є категорія «землі запасу» – 277,29 га, 42,58% від їхньої загальної площі, 117,84 га, 18,09% – перебуває у користуванні категорії «громадяни», 102,57 га, 15,75% – у користуванні категорії «підприємств та організації транспорту, зв'язку», 64,81 га, 9,95% – у користуванні категорії «заклади, установи та організації», 49,00 га, 7,52% – у користуванні категорії «частини, підприємства, організації, установи, навчальні заклади оборони», а також 38,97 га, 5,98% – у користуванні категорії «промислові та інших підприємства. Щодо інших категорії то їх площі і частки є незначними або відсутніми (рис. 5).

Рис. 4. Розподіл земельного фонду за землевласниками і користувачами

Щодо користувачів землями водного фонду, то основними є категорія «землі запасу», яка має у користуванні 214,50 га, 77,97% від їхньої загальної площі, 27,00 га, 9,82% – перебуває у користуванні категорії «водогосподарські підприємства», 19,00 га, 6,91% – у користуванні категорії «сільськогосподарські підприємства», 13,20 га, 4,80% – у користуванні категорії «громадяни», 1,40 га, 0,51% – у користуванні категорії «промислові та інших підприємства». Щодо інших категорій, то їх площі відсутні (див. табл. 2).

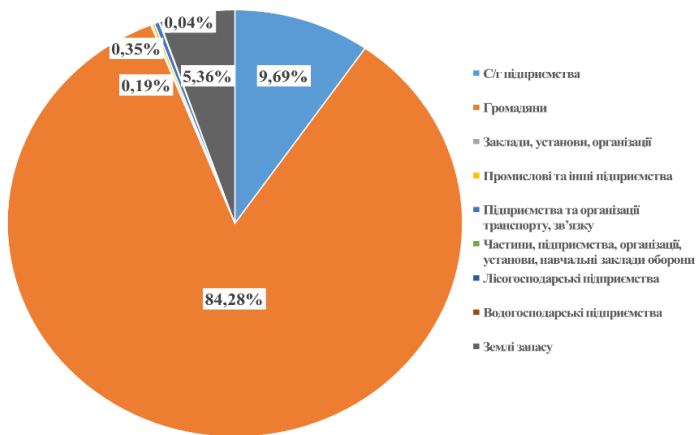

Рис. 5. Розподіл сільськогосподарських земель за землевласниками і користувачами

Важливою складовою землекористування є розподіл земельного фонду по адміністративних утвореннях за землевласниками і користувачами. Згідно таблиці 3, в межах громади їх нараховується 11 449, а найбільше їх і межах Куликівської (6228) міської ради, значно менше в межах Надичівського (3595), а найменше в межах Аргасівського (1015) і Смереківського (1017) округів. Також, слід відмітити, що більшість землевласників і користувачів – це прості громадяни, які складають більше 90%.

Станом на 1.01.2022 р. у власності і користуванні категорії «громадяни» перебуває 77% всіх земель громади. Найбільше їх у межах у Надичівського (3 575 га) округу і Куликівської (5 763 га) міської ради. В інших утвореннях громади їх площі є меншими (табл. 3).

Друге місце займає категорія «землі запасу», площа якої по громаді складає 1 077,16 га. Найбільше ця категорія представлена в межах Надичівського (531,14 га) округу і Куликівської (448,84 га) міської ради. Третє місце займають категорія «сільськогосподарські підприємства». Загалом цих підприємств у громаді налічується всього десять. Однак, найбільші площі представлено в межах Куликівської (499,21 га) міської ради, менше в межах Смереківського (297,45 га) і Надичівського (212,00 га) округах, а загалом по громаді становить 1 021,66 га. Четверте місце займає категорія «підприємства транспорту та зв'язку» у громаді налічується десять із площею земель 179,91 га. Серед адміністративних утворень вони присутні тільки в межах Куликівської (106,66 га) міської ради, менше у всіх інших округах.

**Розподіл земельного фонду за адміністративними утвореннями
за землевласниками і користувачами**

Категорії землекористувачів і власників	Артасівський округ		Куликівська рада		Наличівський округ		Смерківський округ		Куликівська громада	
	площі	к-сть	площі	к-сть	площі	к-сть	площі	к-сть	площі	к-сть
Сільськогосподарські підприємства	13,00	1	499,21	2	212,00	4	297,45	3	1021,66	10
Громадяни	1047,88	1004	2856,53	5763	4119,07	3575	789,70	1003	8813,18	11345
Заклади, установи, організації	3,00	6	48,03	34	19,57	10	2,80	7	73,40	57
Промислові та інші підприємства	22,93	2	32,44	14	3,42	3	0,11	1	58,90	20
Підприємства транспорту та зв'язу	6,60	1	106,66	6	41,00	1	25,65	2	179,91	10
Частини, підприємства, організації тощо	0	0	49,00	1	0	0	0	0	49,00	1
Лісогосподарські підприємства	0	0	0	0	99,00	1	0	0	99,00	1
Водогосподарські підприємства	3,20	1	17,10	2	11,00	1	0,20	1	31,50	5
Землі запасу	49,69	-	448,84	-	531,14	-	47,49	-	1077,16	-
Всього земель	1146,30	1015	4057,80	5822	5036,20	3595	1163,40	1017	11403,71	11449

Серед категорії «лісогосподарські підприємства» у громаді налічується всього один землевласник і користувач. Загальна площа земель, яка їм належить в межах громади складає всього 99,00 га. Серед адміністративних утворень вони присутні лише в межах Надичівського округу. Площі інших категорій землекористувачів і власників представлені меншими площами або взагалі відсутні (див. табл. 3).

3.2. Забезпеченість населення земельними ресурсами

Важливими показниками землекористування є розподіл їх по сільських радах, кількість власників землі і землекористувачів, а також забезпеченість земельними ресурсами на одну особу по адміністративних утвореннях.

Згідно наших розрахунків кількість власників землі і землекористувачів у Куликівської ТГ у 2008 році становить 10 930, а вже в 2022 р. збільшилася до 11 451 користувачів. Їх кількість по адміністративних утвореннях громади мають різну динаміку. Вона зросла в межах Куликівської міської ради, Надичівського та Артасівського округів, а зменшилася – в межах Смереківського округу (табл. 4). Також спостерігаємо різну динаміку за кількістю населення в утворення Куликівської ТГ. Зокрема, кількість осіб, які мають право на користування землями у громаді за останні роки зменшилася з 12 715 до 12 098 осіб. Найбільше населення зменшилося в межах Куликівської міської ради, Надичівського та Артасівського округів. Збільшилася кількість лише в межах Смереківського округу з 969 до 1005 осіб (табл. 4).

Таблиця 4

Забезпеченість землями в межах Куликівської територіальної громади

Адміністративне утворення	Роки	Загальна площа земель	Кількість користувачів	Забезпеченість, га/користувача	Кількість, осіб	Забезпеченість, га/особу
Куликівська громада	2005	11403,70	10930	1,04	12715	0,90
	2022	11403,70	11451	1,00	12098	0,94
Артасівський округ	2005	1146,30	769	1,49	833	1,38
	2022	1146,30	1015	1,13	721	1,59
Надичівський округ	2005	5036,20	3515	1,43	3420	1,47
	2022	5036,20	3595	1,40	2869	1,76
Смереківський округ	2005	1163,40	1080	1,08	969	1,20
	2022	1163,40	1019	1,14	1005	1,16
Куликівська рада	2005	4057,80	5566	0,73	7493	0,54
	2022	4057,80	5822	0,70	6995	0,58

Важливими показниками є забезпеченість землями є визначення кількості гектарів на користувача і на особу (табл. 4). Аналіз цих двох показників по адміністративних утвореннях Куликівської ТГ має різний характер та інші показники. Зокрема, забезпеченість земельними ресурсами на користувача, по громаді, за останні роки зменшилася по громаді із 1,04 до 1,00 га, а забезпеченість на особу дещо збільшилася з 0,90 до 0,94 га.

Найбільшою забезпеченістю землями на користувача спостерігаємо в межах Надичівського та Артасівського округів, а на особу – аналогічно в межах Артасівського і Надичівського округів (рис. 6).

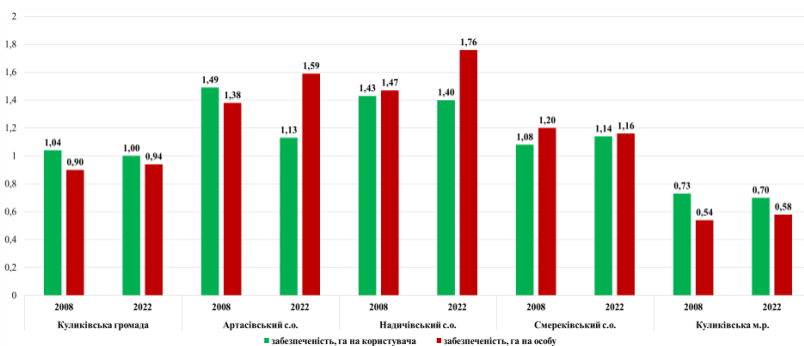

Рис. 6. Забезпеченість земельними ресурсами

Станом на 1 січня 2022 р. забезпеченість одного жителя громади земельними ресурсами становить 0,94 га, а одного користувача – 1,00 га.

Категорія «громадяни» отримала на одного користувача 0,78 га, «заклад, установа, організація» – 1,29 га, «лісгосподарське підприємство» – 99,00 га, «сільськогосподарське підприємство» – 102,17 га земель, «водогосподарське підприємство» – 6,30 га, «частина, підприємство, організація, установа, навчальний заклад оборони» – 27,91 га, «підприємство промисловості або інше підприємство» – 49,00 га, «підприємство транспорту та зв'язку» – 17,99 га. Це вказує на різну забезпеченість землями користувачів (табл. 5, рис. 7).

Найбільшу частку серед категорій користувачів займають «громадяни» (77,28%), однак забезпеченість становить всього 0,77 га на користувача. Серед адміністративних утворень найбільшу частку маємо в Артасівського округу – 91,41%, а забезпеченість – 1,04 га на користувача. Найменшу частку маємо у Смереківському окрузі – 67,88%, забезпеченість – 0,79 га на користувача.

Таблиця 5

Забезпеченість землевласників і користувачів просторовими ресурсами

Категорії землевласників і користувачів	Артаківський округ		Куликівська рада		Надичівський округ		Смереківський округ		Куликівська громада	
	% від заг. площі	га / користувача	% від заг. площі	га / користувача	% від заг. площі	га / користувача	% від заг. площі	га / користувача	% від заг. площі	га / користувача
Сільськогосподарські підприємства	1,13	13,00	12,30	249,61	4,21	53,00	2,57	99,15	8,96	102,17
Громадяни	91,41	1,04	70,40	0,50	81,79	1,15	67,88	0,79	77,28	0,78
Заклади, установи, організації	0,26	0,50	1,18	1,38	0,39	1,96	0,24	0,40	0,64	1,29
Промислові та інші підприємства	2,00	11,47	0,80	2,32	0,07	1,14	0,01	0,11	0,52	2,95
Підприємства транспорту та зв'язку	0,58	6,60	2,63	17,78	0,81	41,00	2,21	12,83	1,58	17,99
Частина підприємства, організації, установи, навчальні заклади оборони	0	0	1,21	49,00	0	0	0	0	0,43	49,00
Лісгосподарські підприємства	0	0	0	0	1,97	99,00	0	0	0,87	99,00
Водогосподарські підприємства	0,28	3,20	0,42	8,55	0,22	11,00	0,02	0,20	0,28	6,30
Землі запасу	4,34	-	11,06	-	10,54	-	4,07	-	9,44	-
Всього земель	100	1,13	100	0,70	100	1,40	100	1,14	100	1,00

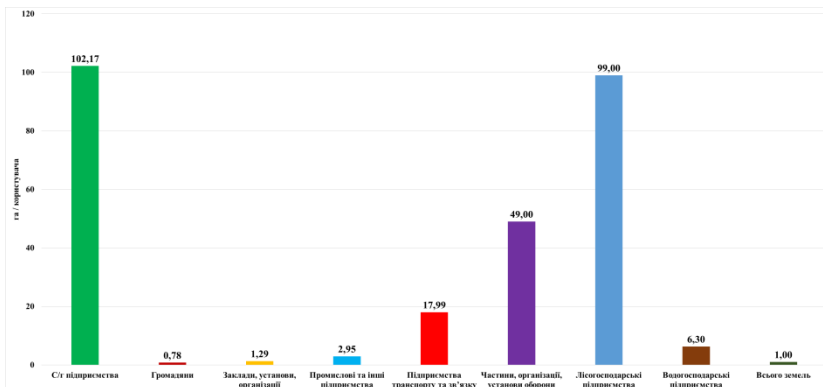

Рис. 7. Забезпеченість землевласників і користувачів просторовими ресурсами

Друге місце у структурі земельного фонду займають землі, які належать категорії «землі запасу», яка в межах громади складає 9,44%, а найбільшою є в межах Куликівської міської ради (11,06%) і Надичівського округу(10,54%).

Наступною іде категорія «сільськогосподарські підприємства», частка якої по громаді становить 8,96%, а забезпеченість – 102,17 га на користувача. Куликівська міської ради має найбільшу частку цієї категорії в межах громади (12,30%), а забезпеченість – 249,61 га на користувача. Артасівський округ має найменшу частку цієї категорії (1,13%), а забезпеченість – 13,00 га на користувача.

Загалом, у громаді маємо такі частки користувачів за категоріями: «громадяни» – 77,28%, «землі запасу» – 9,44%, «сільськогосподарські підприємства» – 8,96%, «підприємства транспорту та зв'язку» – 1,58%. У всіх адміністративних утвореннях громади переважають приватні землекористувачі. Вони не дотримуються цільового призначення земель, невиснажливого землекористування, технологій обробітку, науково-обґрунтованого, внесення мінеральних добрив, гербіцидів, пестицидів. Це призводить до погіршення якісного складу земельних угідь, які перебувають в їхньому використанні.

Загалом, можна відмітити що ґрунти Куликівської ТГ у сучасних умовах господарювання деградують. Причиною цього є надмірна розораність, яка в межах громади має надзвичайно високі показники. Також до їх деградації призводить дефіцит балансу біогенних елементів, недостатнє внесення органічних речовин і мінеральних добрив. Широкого розповсюдження набула й фізична деградація.

Фізична деградація, як наслідок інтенсивного сільського сподарського використання земель, а саме, надмірної розорюваності ґрунтів, інтенсивного механічного обробітку і зниження вмісту у ґрунтах органічної речовини, практично охопила всю рілля громади. Вона проявляється у знеструктуренні верхнього шару, брилистості після оранки, запливанні і кіркоутворенні, наявності плужної підшови, переущільненні підорного і більш глибоких шарів. Фізично деградовані ґрунти схильні до ерозії, гірше вбирають та утримують атмосферну вологу, обмежують розвиток корневих систем рослин²⁸.

Ще одним чинником негативного впливу на стан земель є заболочення територій. Мова йде про територій на який більше 50–60 років тому були здійсненні гідромеліоративні та осушувальні роботи. Меліорації земель як такої на цих землях взагалі немає, так як вона просто вийшла із ладу, трубки і канали забилися, землі повертаються частково або повністю до заболочених.

4. Технології і методи ефективного використання земель (на прикладі земель сільськогосподарського призначення)

Вивчивши термінологію щодо визначення «технологія», виділяємо найзмістовніші. Технологія є сукупність методів виготовлення, видобутку, обробки або переробки та інших процесів, робіт та операцій, що змінюють стан сировини, матеріалів чи певних ресурсів у процесі отримання продукції із заданими показниками якості. Актуальним також є визначення технології як різних технологічних процесів одержання, обробки, переробки, перетворення, запровадження, складання чогось, а також, опис всіх цих процесів у вигляді певних інструкцій, рекомендацій щодо їх виконання, технологічних правил, вимог, пропозицій, графіків, карт тощо²⁹. Аналіз сучасних технологій покращення, відновлення стану як земель, так і ґрунтів показав, що вони передбачають ряд послідовних напрямів, які приведуть до їх збереження, покращення структури, родючості, поліпшення екологічного стану в цілому.

Серед цих послідовних напрямків виділяємо такі: науково-практичне вивчення і впровадження новітніх технологій правильного обробітку ґрунту; впровадження на практиці сучасних технологій у рослинництві і землеробстві; впровадження екологічно чистого та збалансованого землеробства; збереження і відтворення родючості

²⁸ Національна доповідь Про стан родючості ґрунтів України // Ред.С.А. Балюк, В.В. Медведєв, О.Г. Тараріко, В.О. Греков, 2010. 112 с.

²⁹ Войтків П. С., Іванов Є. А. Технології захисту та відновлення ґрунтів : навчально-методичний посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2023. 280 с.

грунтів; вивчення чинників і механізмів розвитку та утворення ерозії і дефляції ґрунтів, а також впровадження основних заходів у боротьбі з ерозією і дефляцією; здійснення рекультивації і реабілітації земель й ґрунтового покриву, які найбільше цього потребують.

У результаті сучасні технології покращення стану земельних ресурсів, наприклад для земель сільськогосподарського призначення, повинні бути детально вивчені і проаналізовані, далі заплановані, а потім, організовані і впровадженні на всіх землях, які належать як великим фермерським господарствам, так в особистим землевласникам і землекористувачам. Не завжди ця послідовність дотримується.

Ситуація із землями, а особливо ґрунтами в Україні сьогодні вже не на межі критичної, а є кризовою і навіть на деяких територіях – катастрофічною. Сучасний стан земель і ґрунтів дедалі більше погіршується, деградація пришвидшується, кліматичні зміни і господарська діяльність людини лише поглиблюють та ускладнюють ситуацію. Земельний фонд Куликівської ТГ включає значні площі земель сільськогосподарського призначення з родючими ґрунтами, які є придатними для вирощування різних сільськогосподарських культур. Однак нераціональне використання цих земель із неправильними сівозмінами, забрудненням ділянок відходами, заболоченням, розвитком ерозійних процесів призводить до деградації цих земель та зниження їх врожайності, що позначається на прибутку фермерських підприємств і невеликих приватних господарств. Багато фермерів намагаються підвищити ефективність своїх сільськогосподарських угідь. Аналіз сучасного стану землекористування в Куликівській ТГ показав ряд негативних проблем щодо їх раціонального використання. Це потребує якнайшвидшого впровадження певних технологій щодо покращення екологічного стану використання земельних ресурсів загалом і сільськогосподарських земель зокрема.

Прибутковість сільськогосподарських підприємств залежить від типу та кількості вирощуваної продукції. Урожайність більшості культур визначається кількості продукції зібраної з одного гектара землі, відповідно, чим більше зможе зібрати фермер, тим вище його прибуток. Цей показник у різних культур відрізняється залежно від типу ґрунту, технології догляду, використання добрив, інших чинників та чим він вищий, тим вище й ефективність земельної ділянки. Та щоб підвищити прибутковість досить враховувати ці чинники при виборі і вирощуванні культури.

Вплив природних чинників на врожайність земельних ресурсів.
Природні чинники є основними при визначенні врожайності земельних ресурсів. Сільськогосподарському підприємству, або приватному малому

господарству, потрібно просто враховувати природні особливості громади та ґрунту при формуванні бізнес-стратегії та аграрного плану на рік. Наведені нижче методи допоможуть правильно це зробити.

Запровадження науково-обґрунтованої системи землеробства заснована на даних, отриманих в результаті дослідження ґрунтів у певному районі. Вона передбачає комплекс заходів щодо обробки ґрунту, включаючи ефективну боротьбу із бур'янами, способи передпосівної та поживної обробки, відповідний тип добрив і т.д. Система ґрунтується на таких засадах: вибір відповідних для тієї чи іншої культури ділянок; раціональне використання земель з сівозмінами та «ощадними» періодами; чергування культур для відновлення ґрунту; облік кліматичних та ландшафтних особливостей угідь. Основна відмінність в тому, що вибір і техніка вирощування культури повинна визначатися не за бажанням або на основі можливостей власника, а тільки на підставі наукових даних.

Економічна родючість ґрунту, це сума природної і штучної врожайності. Цей показник демонструє загальну ефективність землі і залежить від природних і технологічних чинників. Підвищення економічної родючості передбачає: збереження природних властивостей ґрунту; використання сучасних методів штучного підвищення врожайності³⁰.

Впровадження новітніх технологій у рослинництві і землеробстві. До цих технологій відносять ресурсоощадні, ґрунтозберігаючі, екологічно чисті, адаптивні та адаптовані, а також органічні технології³¹.

Ресурсоощадні технології включають особливості їх застосування, нанотехнології, нульові технології вирощування (No-till) або технології прямого посіву, дискретні рубезі застосування ґрунтозахисних технологій.

Ґрунтозберігаючі технології включають технологію Mini-till, екстенсивний та інтенсивний мульчуючий посів, традиційні технології вирощування культур, ґрунтозахисні технології вирощування культур, ефективні шляхи прискорення розкладу рослинних решток тощо.

Екологічно чисті технології об'єднують біологічне рослинництво та його основні ознаки, біотехнології, ГМО-технології, сучасні біотехнології рослин, ЕМ-технології (ефективні мікроорганізми) та

³⁰ Ефективність земельних ресурсів: чим визначається та як підвищити. URL: <http://galmash.com.ua/ua/news/effektivnost-zemelnyh-resursov-chem-opredelyaetsya-i-kak-povysit>

³¹ Войтків П. С., Іванов Є. А. Технології захисту та відновлення ґрунтів: навчально-методичний посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2023. 280 с.

МХ-технології (мікрохвильові) у рослинництві, технології із застосуванням «біологічно чистої води».

Адаптивні та адаптовані технології включають адаптивний потенціал культурних рослин, стратегію рослинництва, адаптивне рослинництво та його завдання, а також формування адаптивної структури посіву. Важливим є впровадження органічних технологій, яке стосується органобіологічного і біодинамічного землеробства.

Технологічні аспекти ефективного використання земельного фонду. На відміну від природних чинників, на які ми безпосередньо не можемо впливати, технологічні чинники визначаються підприємством (складніше малим підприємцям), тому при правильному їх виборі, фермер може підвищити врожайність культури або навпаки погіршити стан ґрунту. Ці аспекти включають терміни, прийоми і техніки обробки ґрунту та конкретної культури.

Сюди слід віднести *сівозміни*, тобто це чергування порядку вирощування сільськогосподарських культур на ділянці для забезпечення економічних, біологічних, агрохімічних, агрофізичних цілей. Конкретна сівозміна залежить від типу вирощуваних культур та визначається індивідуально. Правильне чергування рослин зберігає родючі властивості землі, підвищує врожайність певних культур, дозволяє створити умови для вирощування нових. Також сюди відносимо *раціональний обробіток ґрунту*, який передбачає використання таких методів, способів і технологій обробітку, які зберігають структуру верхнього шару, не призводять до ерозії і руйнування ґрунту, зберігають водний баланс, не порушують чергування шарів ґрунту³².

Важливим технологічним аспектом є *використання високоврожайних сортів*. Підвищити врожайність культури можна і за рахунок застосування окремих її сортів, адаптованих до тих або інших кліматичних умов і типам ґрунту. Важливим аспектом є *оптимальні терміни виконання технологічних операцій*. Обробіток ґрунту і культур проводиться у визначений час. Для визначення оптимальних термінів беруться до уваги кліматичні умови, фізичні і хімічні властивості ґрунту в той або інший період.

Ще одним аспектом є *боротьба зі шкідниками та хворобами рослин*. Шкідники та різні захворювання впливають на стан культури, кількість та якість одержуваних на виході плодів, тому активна боротьба з ними та профілактика дозволить зберегти врожайність або навіть підняти її.

³² Ефективність земельних ресурсів: чим визначається та як підвищити. URL: <https://galmash.com.ua/ua/news/effektivnost-zemelnyh-resursov-chem-opredelyaetsya-i-kak-povyсит>

Існує кілька способів протидії: хімічний; агротехнічний; біологічний; механічний.

Матеріально-технічна база для підвищення ефективності земельних ресурсів. Від цієї бази фермерства безпосередньо залежить як, коли та скільки землі воно може обробляти та скільки ресурсів на це витрачає. Наприклад, сучасна техніка використовує для обробки ґрунту більш ефективні та ощадні методи, які дозволяють запобігти ерозії та інші несприятливі явища. Крім того, на врожайність може впливати і своєчасне внесення добрив, для зберігання та транспортування яких потрібні техніка та приміщення.

Ця база включає систему машин. Зараз для обробітку ґрунту під різні культури та у різні пори року використовується цілий автопарк різної техніки. Кількість машин зростає пропорційно кількості вирощуваних культур і розмірами угідь. До цієї бази можна віднести обслуговування, ремонт та зберігання техніки. Від технічного стану автопарку підприємства залежить ефективність роботи машин і своєчасність виконання операцій.

Для підвищення врожайності підприємств використовують органічні та неорганічні добрива. При цьому більшість з них вноситься у певний період, зазвичай, на передпосівних або поживних роботах. Добрива можна купити чи заготовити. Більшість господарств комбінують органічні і неорганічні добрива, але незалежно від типу потрібне їх зберігання у належних умовах. Відмова від внесення добрив при багаторічному інтенсивному використанні призведе до деградації ґрунту і зниження врожайності³³.

Охорона земельних угідь і боротьба з їх деградацією. Природоохоронні як і технологічні чинники залежать від сільськогосподарського підприємства, але якщо останні працюють за принципом «не нашкодь» та полягають в раціональному обробітку ґрунту, то перші проводяться за принципом «допоможи». Цілеспрямована охорона земельних угідь та запобігання погіршення стану їх ґрунту вимагає активних дій, про які розглянемо нижче.

Згідно із законодавством України для ведення сільського господарства використовуються найбільш родючі та придатні для цього ділянки. Однак навіть на таких землях часто розміщуються великі промислові підприємства, які за короткий термін роблять прилеглі ділянки непридатними, забруднюючи їх. Тому для несільськогосподарських цілей відводяться окремі ділянки з встановленням охоронних і

³³ Ефективність земельних ресурсів: чим визначається та як підвищити. URL: <https://galmash.com.ua/ua/news/effektivnost-zemelnyh-resursovo-chem-opredelyaetsya-i-kak-povysit>

буферних зон, що запобігає деградації ґрунту. Ерозія – це погіршення якості та порушення структури верхнього, родючого шару ґрунту. Внаслідок ерозії змінюється водний режим земель, вимиваються поживні речовини та порушується рельєф ділянки. Для протидії ерозії рекомендовано влаштовувати лунки і борозни для затримання води, обробляти землі на схилах поперек схилів, чергувати смуги просапних культур і культур суцільного посіву, застосовувати вузькорядний посів культур, обробляти ґрунт із залишенням стерні та залишків рослин³⁴.

Рекультивация земель є одним з найскладніших і радикальних способів боротьби з деградацією землі, який використовується на сильно забруднених, виснажених або неродючих ділянках. Комплекс робіт включає зняття верхнього шару неродючого або забрудненого ґрунту, відновлення рельєфу, очищення знятого ґрунту або ввезення придатного для ведення господарства з іншої території, покриття ділянки родючим шаром ґрунту з подальшим внесенням добрив і дотриманням правил для відновлення його родючості. Лісонасадження використовують у степових і лісостепових регіонах для боротьби зі зневодненням і вітровою ерозією земель. Цей метод передбачає вирощування захисних лісосмуг вздовж земельних угідь, на схилах та інших ділянках з підвищеним ризиком ерозії. Від показника кислотності залежить можливість вирощувати ті чи інші культури, особливо не родючими є кислі ґрунти, тому кислотність на таких землях потрібно знижувати. Поширеним методом зниження кислотності є внесення вапна, інших вапняних мінералів і деревної золи³⁵.

Загалом, нормальна врожайність тієї чи іншої культури та ефективність земельної ділянки залежать від ряду чинників. Щоб підвищити родючість ґрунту, запобігти погіршенню її якості і підняти прибуток сільськогосподарське підприємство по можливості має враховувати природні особливості ґрунту при виборі культури вирощування, впроваджувати новітні технології у рослинництві і землеробстві, застосовувати сучасні методи обробітку землі і вирощування культур, забезпечити матеріально-технічну базу, боротися з деградацією угідь.

Суть застосування даних технологій і методів в межах Куликівської громади повинні зводитися до максимального збереження чинників, що сприятливо можуть впливати на врожайність та зменшувати або усувати негативні природні або техногенні аспекти.

³⁴ Ефективність земельних ресурсів: чим визначається та як підвищити. URL: <https://gal mash.com.ua/ua/news/effektivnost-zemelnyh-resursov-chem-opredelyaetsya-i-kak-povyisit>

³⁵ Там само.

ВИСНОВКИ

Куликівська ТГ, розташована в Львівському районі Львівської області, знаходиться на території Пасмового Побужжя та характеризується різноманіттям ґрунтів: сірих лісових, чорноземів опідзолених і торфво-болотних. Найбільший антропогенний вплив спостерігається в центральній частині громади (смт Куликів, села Надичі й Гребінці) та вздовж основних транспортних коридорів. Основними видами діяльності є сільське, лісове й рибне господарство, при цьому сільське господарство створює найбільше навантаження на ресурси.

Сільськогосподарські землі становлять 90,33% загальної площі громади (10 301,46 га), забудовані території – 651,26 га, ліси – 161,25 га, водно-болотні землі – 275,10 га. Переважна частина земель належить громадянам (77,3%), а сільськогосподарські підприємства користуються лише 8,96%. Забезпеченість ресурсами на користувача зменшилася до 1,00 га, а забезпеченість на одну особу зросла до 0,94 га. Найбільшу площу земель на користувача мають сільськогосподарські підприємства (102,17 га).

Основні проблеми громади включають деградацію ґрунтів, ерозійні процеси, забруднення від промислових і сільськогосподарських підприємств, а також недостатню меліорацію. Для покращення екологічного стану рекомендується застосовувати сучасні технології обробітку та відновлення родючості ґрунтів, боротися з деградацією, забезпечувати належну матеріально-технічну базу й здійснювати рекультивацию земель. Важливими є впровадження науково обґрунтованої системи землеробства та новітніх технологій у рослинництві для сталого розвитку громади.

АНОТАЦІЯ

Сучасний стан землекористування Куликівської територіальної громади наближається до критичного. Основні проблеми пов'язані з виснажливим використанням сільськогосподарських земель, забрудненням від промислових і аграрних підприємств, відсутністю меліоративних робіт, деградацією ґрунтів і розвитком ерозійних процесів. У структурі земельного фонду громади переважають сільськогосподарські землі (90,33%), тоді як забудовані, водно-болотні землі та ліси займають незначну частку.

Більшість земель перебуває у користуванні громадян (77,30%), тоді як сільськогосподарські підприємства використовують лише 8,96%. Забезпеченість ресурсами становить 1,00 га на одного користувача, а найбільшу площу на користувача мають сільськогосподарські підприємства (102,17 га).

Для покращення стану земель рекомендовано враховувати природні особливості ґрунтів, впроваджувати новітні агротехнології, забезпечити матеріально-технічну базу та активно боротися з деградацією земель. Також важливими є належний контроль, посилений моніторинг і правильне використання земельних ресурсів.

Загальний висновок свідчить, що землекористування в межах громади є надзвичайно інтенсивним і потребує негайних заходів для забезпечення його сталого розвитку.

Література

1. Войтків П. С., Гурський Р. Р. Сучасний стан землекористування у Великомоствіській територіальній громаді Львівської області. Зб. матер. наук. конф. студентів і аспірантів «*Горизонти ґрунтознавства*» (м. Львів, 17 травня 2022 р.). Вип. 2. Львів, 2022. С. 43–49.

2. Войтків П., Іванов Є., Войтович М. Оцінювання екологічного стану земельних ресурсів Куликівської територіальної громади Львівського району Львівської області. *Наукові горизонти XXI століття: мультидисциплінарні дослідження* : матер. Міжнарод. наук. конф., 16–17 травня 2024 р., м. Ужгород. Ужгород; Київ, 2024. С. 184–189.

3. Войтків П. С., Іванов Є. А. Сільськогосподарське землекористування в межах Великомоствіської територіальної громади Червоноградського району. *Scientific Collection «InterConf+», 36 (167): with the Proceedings of the 5th International Scientific and Practical Conference «Scientific Goals and Purposes in XXI Century»* (August 19-20, 2022; Seattle, USA), 2023 P. 319–331.

4. Войтків П. С., Іванов Є. А. Технології захисту та відновлення ґрунтів : навчально-методичний посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2023. 280 с.

5. Войтків П., Іванов Є., Шкірка І. Екологічне оцінювання стану земельних ресурсів Добросиньсько-Магерівської територіальної громади Львівського району Львівської області. *Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів*: матер. VIII-ї Міжнарод. наук.-практ. інтернет-конф. Луцьк: ФОП Мажула Ю. М., 2024. С. 47–49.

6. Войтків П. С., Шкірка І. В. Сучасний стан землекористування у Добросиньсько-Магерівській територіальній громаді Львівського району. *Географічна освіта і наука: виклики і поступ* : матер. міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Львів, 18–20 травня 2023 р.). Львів: Простір-М, 2023. Т. 3. С. 18–22.

7. Гаськевич В. Г., Позняк С. П. Осушені мінеральні ґрунти Малого Полісся. Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2004. 256 с.

8. Геоекологія Львівської області: монографія / за заг. ред. Є. Іванова. Львів: Простір-М, 2021. 606 с.

9. Екологічний паспорт Львівської області-2022. URL: <https://drive.google.com/file/d/1f8bUHgOIX7ylfyKE5XCQoi7mHtXpJb15/view>

10. Ефективність земельних ресурсів: чим визначається та як підвищити. URL: <https://galmash.com.ua/ua/news/effektivnost-zemelnyh-resursov-chem-opredelyaetsya-i-kak-povyisit>

11. Звіт про стратегічну екологічну оцінку стратегії розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року. URL: https://rada.info/upload/users_files/04371957/4a7c20ac748095382f6f883750c74630.pdf

12. Куликівська громада Львівська область, Львівський район. URL: <https://kulykiv-gromada.gov.ua/>

13. Куликівська громада. URL: <https://gromada.info/gromada/kulykiv/>

14. Національна доповідь Про стан родючості ґрунтів України / Ред. С. А. Балюк, В. В. Медведєв, О. Г. Тараріко, В. О. Греков. Київ, 2010. 112 с.

15. Природні ресурси Львівщини / Б. М. Матолич, І. П. Ковальчук, С. А. Іванов та ін. Львів: ПП Лукашук В. С., 2009. 120 с.

16. Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Львівської області. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-viznachennya-administrativnih-centriv-ta-zatverdzhennya-teritorij-teritorialnih-gromad-lvivskoyi-oblasti-718-120620>

17. Стратегія розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року та план заходів на 2024–2027 роки з реалізації стратегії розвитку Куликівської селищної територіальної громади до 2027 року. URL: https://rada.info/upload/users_files/04371957/f789f75ece57f9f26bd1ebfc4f1c9697.pdf

18. Третяк А. М. Землекористування. Енциклопедія Сучасної України: енциклопедія [електронна версія] / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. Т. 10. URL: <https://esu.com.ua/article-15957>.

19. Фондові матеріали головного управління Держгеокадастру у Львівській області по земельних ресурсах. Форма б-зем. Львів, 2022.

Information about the authors:

Voitkiv Petro Stepanovych,

Candidate of geographical sciences,

Associate Professor at the Department of Constructive

Geography and Cartography

Ivan Franko National University of Lviv

41, Doroshenko str., Lviv, 79007, Ukraine

Ivanov Yevhen Anatoliyovych,
Doctor of Geographical Sciences, Professor,
Head of the Department of Constructive Geography and Cartography
Ivan Franko National University of Lviv
41, Doroshenko str., Lviv, 79007, Ukraine

Kornus Anatolii Oleksandrovych,
Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of General
and Regional Geography,
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
87, Romenska str., Sumy, 40002, Ukraine